

УЛОГА СРПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ПРОСВЈЕТА“ У РАЗВОЈУ ОБРАЗОВАЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Сажетак: Српска централна библиотека „Просвјета“ заузима значајно мјесто у културној историји српског народа у Босни и Херцеговини. За све вријеме свог постојања и рада подстицала је развој формалног и неформалног образовања. То се јасно види на основу врсте литературе коју је посједовала, на основу структуре њених корисника, њеног активног рада на пољу просвјетивања и ширења општег образовања путем аналфабетских течајева, растурања буквара преко своје организоване мреже јавних библиотека, и на основу поклона књига разним друштвима и удружењима широм Босне и Херцеговине. Тако је Српска централна библиотека „Просвјета“ пружила велику подршку развоју образовања у Босни и Херцеговини.

Кључне ријечи: Српска централна библиотека „Просвјета“, мрежа јавних библиотека, „Просвјетине“ књижнице, образовање у Босни и Херцеговини

У сваком научно-истраживачком посматрању српске културе у Босни и Херцеговини у првој половини XX вијека, значајно мјесто заузима Српска централна библиотека „Просвјета“. У свом драматичном и испрекиданом стогодишњем трајању (1913–1914; 1918–1941; 1945–1949; 1993. до данас), прошла је кроз различите историјске фазе и друштвене системе, који су за српски народ били периоди националних успона и надахнућа, али и периоди трагичних страдања и невоља. Преживјела је три велика рата (1914–1918; 1941–1945; 1992–1995), два пута била је насилно затварана (1914. и 1941.), а трећи пут, одлуком владајућег режима, мирним путем, укинута (1949). У свим овим периодима представљала је симбол општег и духовног уздизања према циљевима којима је тежила српска национална култура и просвјета.

Крајем деветнаестог и почетком двадесетог вијека Босна и Херцеговина је била прилично заостала земља, у којој је усмено казивање стајало далеко изнад писане ријечи. Аустро-Угарска је приликом окупације Босне и Херцеговине затекла 97% неписменог становништва, 56 српских основних школа са 75 учитеља и 3.523 ђака.¹ Један од главних задатака Аустро-Угарске, према

¹ *Споменица о прослави десетогодишњице Просвјете*. 1912. Сарајево. стр. 2

одредбама Берлинског конгреса био је ширење просвјете и културе у овим заосталим крајевима. Међутим, она је више своју пажњу посвећивала развоју материјалне него духовне културе.

Тада малобројни, академски образовани српски интелектуалци схватили су да од степена просвијећености једног народа зависи његов културни, економски, социјални и политички напредак, као и његов живот. Због тога су у већ постојећим околностима настојали да сузбију неписменост и да на тај начин ојачају народну свијест. Њиховом иницијативом је 1902. године основано Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“, чији је главни задатак био помагање сиромашних ђака који се школују на високим школама у Аустро-Угарској монархији. С временом је Друштво проширило своју дјелатност и своју пажњу, између осталог, највише усмјерило на описмењавање становништва. Одржавани су аналфabetски течајеви за неписмене, осниване су школе, земљорадничке задруге, штампан је Буквар за полазнике аналфabetских течајева који је дијељен бесплатно, а чланови друштва су били и учитељи. У оквиру овог Друштва основана је 1911. године и Српска централна библиотека „Просвјета“ која је својим програмираним радом наставила традицију истоименог Друштва. Српска централна библиотека „Просвјета“ је на брз начин растурала букваре за полазнике аналфabetских течајева, путем организоване мреже јавних библиотека широм Босне и Херцеговине, а својом савременом организацијом омогућавала је корисницима да на што лакши начин дођу до књига, како би у будућности формирали навику за читање и изградили укус да препознају вриједно и корисно штиво. Рад на просвјећивању и ширењу образовања, Библиотека је употпуњавала поклањајући књиге разним друштвима и удружењима широм Босне и Херцеговине. Због свега тога Српска централна библиотека „Просвјета“ заслужује да се детаљније представи.

Српска централна библиотека „Просвјета“ је после двије године припрема, званично отворена за јавност 8. јануара 1913. године са 3.127 дјела у 4.258 свеска.² Смјештена је била у просторије „Просвјетиног дома“ у Улици Симе Милутиновића Сарајлије бр. 1 у Сарајеву, на другом спрату, лијево. Библиотека није настала спонтано, ни успутно, већ након озбиљних и рационалних одлука и неопходних прирема. Највеће заслуге за њено оснивање и рад припадају тројници Херцеговаца из Мостара, а то су Ристо Радуловић, Владимир Ћоровић и Ђорђе Пејановић, који су били истакнути ствараоци и зналци правих вриједности књига и библиотека и тежили су ка очувању националне посебности и пружали велику подршку развоју образовања у Босни и Херцеговини.

Разлоге за оснивање библиотеке Ћоровић је изнио у часопису *Босанска вила* из 1911. године у тексту „Српска централна библиотека у Сарајеву“. У том

² Љетопис Српске централне библиотеке у Сарајеву, Одјељење Специјалних збирки у Националној универзитетској библиотеци Босне и Херцеговине, чува се као дио заоставштине „Просвјетине“ централне библиотеке, као дио неинвентарисане грађе, у фасцикли 417, стр. 2. Љетопис је у рукопису и уређивао га је библиотекар Ђорђе Пејановић.

тексту он помиње оскудицу услова за научни рад у нашој земљи, па каже: „Људи, који се баве науком и, уопште, сви они, који би жељели да прате наш душевни живот, немају у читавој нашој земљи ни једне библиотеке, ни једног мјеста, гдје би могли да нађу потребне књиге за посао.“³ Почетком двадесетог вијека није постојала ниједна већа јавна библиотека у Босни и Херцеговини, у којој би се могле наћи све значајне књиге, како за забаву тако и за научни рад. Зато је оправдана била потреба за оснивање, једне овакве установе.

Ђорђе Пејановић, дугогодишњи управник библиотеке, формулисао је њене главне задатке, а то су „да поучи, васпита и забави“, а када је била у питању њена дјелатност, он истиче „да је њен циљ да подигне духовно образовање, да подржи свако настојање за самообразовањем, да допуњава знање у школи и у друштву и да уводи читаоце у елементе науке, да помаже појединце да се усаврше у свом позиву и да их подучава у свим за њих потребним стварима, да јако утиче на васпитање и формирање карактера, и да благотворно утиче на морални социјални и привредни правац и да пружа zgodnu забаву за разонођење“. Примарни задатак библиотеке је био да сакупи сва дјела која су написали Босанци и Херцеговци као и оне књиге које пишу о Босни и Херцеговини. Крајњи циљ је био да се сакупе књиге на српскохрватском језику. Према замисли иницијатора Српска централна библиотека је требала да дјелује као научна и као поучно-забавна. Према Пејановићу, Српској централној библиотеци „Просвјета“ је одмах стављено у задатак да буде не само културни, просвјетни и образовни центар, него и средиште научног рада и матична установа за развој библиотекарства.

Српска централна библиотека „Просвјета“ је била савремено организована и технички опремљена. Имала је сва одјељења која су и данас неопходна за успјешан рад једне библиотеке: одјељење за рад са корисницима, одјељење за обраду, одјељење периодике, реферално одјељење и читаоницу за кориснике и научне раднике. Цјелокупна организација и рад библиотеке била је прописана „Правилником о унутрашњем реду и уређењу „Просвјетине“ централне библиотеке у Сарајеву“ који је написао њен библиотекар Ђорђе Пејановић. Према Правилнику уређење библиотеке са заснивало на принципу да се на што лакши и бржи начин добије тражена књига. Библиотека је имала четири врсте каталога (азбучни, стручни, мјесни и каталог босанско-херцеговачких аутора), књигу инвентара, књигу принова и књигу опомена. Редовно је вођена библиотечка статистика: нових књига, позајмљених и враћених књига, посјетилаца и читалаца и статистика дневног рада. Све важније догађаје библиотекарски су уписивали у двије књиге: Љетопис „Просвјетине“ централне библиотеке и Љетопис рада „Просвјетине“ централне библиотеке. Све публикације су биле разврстане у 17 стручних група. Према тврдњи Ђорђа Пејановића овим Правилником су биле уређене: Библиотека Хрватског културног друштва Напредак, Библиотека Фрањевачке гим-

³ Владимир Ћоровић. 1911. Српска централна библиотека у Сарајеву. *Босанска вила*. XXVI, 2, стр.18.

назије у Високом и Библиотека Филозофског факултета у Скопљу.⁴ То нам показује да је Српска централна библиотека „Просвјета“ својом организацијом служила као узор осталим библиотекама у Босни и Херцеговини.

Српска централна библиотека „Просвјета“ је била једина већа библиотека на подручју Босне и Херцеговине све до оснивања сљедећих библиотеке: Народне библиотеке „Филип Вишњић“ у Бијељини 1932. године, Народне библиотеке у Бањој Луци 1936. године и Народне библиотеке Босне и Херцеговине 1945. године.

Српска централна библиотека „Просвјета“ имала је немјерљив и непосредан утицај на развој образовања у Босни и Херцеговини у првој половини XX вијека. То је била јавна библиотека намијењена свима без обзира на степен образовања, националну припадност или неки други критеријум. За све вријеме свог постојања и дјеловања, пружала је велику подршку формалном и неформалном образовању. То се јасно види на основу разноврсне литературе коју је посједовала и на основу разноврсне структуре њених корисника.

Према Пејановићу, Српска централна библиотека „Просвјета“ у Сарајеву је у првој години рада, у 1913/14. години, имала укупно 7.652 дјела.⁵ По садржини је било око 49% из књижевности и забаве, око 12% из науке, око 6% из поуке, око 15% из стручне литературе, око 7% часописа, новина и остале периодике и око 11% књига разне садржине.⁶

По језику је највише било књига на српско-хрватском и словеначком око 76%, а на другим језицима је било око 24% (на њемачком, руском, француском, енглеском, талијанском, чешком, пољском, бугарском, румунском, јеврејском, мађарском, турском, старогрчком, старословенском, латинском и есперанту).⁷

Структура корисника је била разноврсна, али је ипак међу њима било највише ученика који су чинили 80% од укупног броја. Тако на основу статистичких података из 1929/30. дознајемо да су најчешћи корисници изван библиотеке били ученици (513) и ученице (208), затим слиједе државни и правни службеници (101), занатлије, трговци, радници и остале професије (90).⁸ Слична структура са још разноврснијим и богатијим књижним фондом и већим бројем корисника, задржала се и у каснијем периоду њеног рада.

Српска централна библиотека „Просвјета“ је имала важан задатак у раду на оснивању, организовању, надгледању и руковођењу „Просвјетиних“

⁴ Ђорђе Пејановић. 1957. Правилник о унутрашњем реду и уређењу „Просвјетине“ библиотеке у Сарајеву. *Билтен друштва библиотекара и Народне библиотеке Босне и Херцеговине*, Сарајево. год 4, бр. 1–2, стр. 77.

⁵ Ђорђе Пејановић. 1957. *Prosvjetine knjižnice. Bilten društva bibliotekara i Narodne biblioteke NBBiH*. Сарајево. III, 9–10, стр. 8.

⁶ Ђорђе Пејановић. 1960. *Iz života „Prosvjetine“ centralne biblioteke u Sarajevu: osnivanje i rad. Bibliotekarstvo*. Сарајево. VI, 1, стр. 17.

⁷ Исто, стр. 18.

⁸ Архив БиХ, „Просвјета“ ПКД-114.

књижница осниваних прво широм Босне и Херцеговине, а касније и широм Краљевине Југославије, а све са циљем ширења општег образовања и просвјетљивања.

Рад помоћу „Просвјетиних“ књижница био је врло обиман, разноврстан и благотворан и представљао је најбољи начин продора књиге у народ. Основни критеријуми за оснивање библиотека били су стање писмености, опште културе, националне прилике, мјесне прилике, насељеност и улога мјеста у општем културно-просвјетном раду. Према утврђеном плану све библиотеке су се дијелиле на сталне, покретне, филијале и дјечије.

Сталне библиотеке су биле осниване по селима након одржаног алфаветског течаја, или тамо гдје је постојао довољан број писмених лица или гдје није било културних установа, а писмених лица био довољан број. По селима су слале књиге на читање из оближње сеоске или градске сталне библиотеке. „Просвјетина“ централна библиотека је све ове библиотеке опремала каталогима и формуларима како би што прије могле почети са радом, а касније као матична, водила је над њима управу и надзор. Сталне библиотеке су „Просвјетиној“ библиотеци у Сарајеву периодично слале извјештаје о раду књижнице, затим дописе о посланим и примљеним књигама, као и статистичке обрасце у којима је био сумиран годишњи рад књижнице. Овом врстом надзора Библиотека је систематично пратила развој културно-образовног процеса на врло широком и културолошки хетерогеном простору који је покривала мрежа њених сталних књижница, и стицала је позицију са које је непосредно могла да га модификује и усмјерава према начелима свог просветитељског програма.

Покретне књижнице је „Просвјета“ слала у она мјеста у којима није било оформљених сталних књижница ни читаоница, као и у она мјеста гдје је већ постојала читаоница са скромним књижним фондом који није могао да задовољи потребе корисника. Покретна књижница је задржавана у једном мјесту док се књиге не прочитају, отприлике око годину дана, а затим је замјењивана новом, која је имала другачији књижни фонд. Захваљујући оваквом организацијском облику библиотечке дјелатности, књижни фонд покретних библиотека је увијек био активан јер су оне стално ишле од мјеста до мјеста, остварујући тако већи или мањи успјех код читалачке публике.

Приликом формирања књижног фонда за покретне књижнице вршен је тематски одабир књига, прилагођен захтјевима и потребама појединих читалачких средина, што значи да књижни фонд није био унапријед формиран према неком унифицираном начелу. Број књига у покретним књижницама кретао се у распону од 55 до 201 књиге, а у оптималном просјеку кретао се око 120 књига. Поред белетристичких дјела од домаћих и страних аутора, у фонду покретних књижница се налазио и знатан број приручника о хигијени, пољопривреди, вођарству, историји, географији и слично. Усљед честих покрета и премјештања оваквих књижница, добар дио књига је био уништен или изгубљен, па су књижни фондови покретних књижница непрестано попуњавани и обнављани.

Српска централна библиотека „Просвјета“ је већ 1920. године почела са оснивањем филијалних књижница, које су се налазиле у саставу појединих школа, ђачких домова и при другим установама културе. У периоду од 1920. године до 1927. године основано је 11 књижница филијала које су се налазиле у Сарајеву и имале укупно 4307 књига.⁹

Прва „Просвјетина“ дјечија књижница основана је 1922. године, при Трећој основној школи у Сарајеву, са почетних 85 свезака.¹⁰ По броју књига ово су биле најмање библиотеке. Књиге у њима биле су разноврсне садржине прилагођене за дјецу основних школа.

У року од једне године дана, од јуна 1913. до јуна 1914. године основано је 13 сталних библиотека (осам среских и пет окружних) широм Босне и Херцеговине. Тако су библиотеке постојале у сљедећим мјестима: Сарајеву, Мостару, Травнику, Бањој Луци, Бихаћу, Гацку, Требињу, Невесињу, Босанској Градишки, Босанској Дубици, Приједору, Тузли, Босанском Новом и Бијелом Пољу код Мостара. Према подацима из споменице објављене поводом *Двадесет и пет година рада „Просвјете“ 1902–1927*, све те књижнице су заједно са Централном библиотеком у Сарајеву, имале укупно 27.602 књига¹¹.

У међуратном периоду (1918–1941), Српска централна библиотека је формирала мрежу јавних библиотека изван граница Босне и Херцеговине, широм Краљевине Југославије (и једна библиотека изван њених граница у Трсту), тачније 295 библиотека које су заједно са Централном библиотеком у Сарајеву имале 104.238 свезака.¹²

Књиге у „Просвјетиним“ библиотекама биле су разноврсне садржине. Највише књига било је из књижевности (пјесме, романи, приповијетке итд.) око 60%, затим часописа, новина и остале периодике око 10%, из историје, географије, етнографије, фолклора око 8%, из поуке, педагогије школе и наставе око 7%, из привреде, економије, и финансија, око 8%, закона и књига из домена права и државне организације око 3% и разне садржине око 4%.¹³

По језику је највише било књига на српскохрватском и словеначком (око 76%, на другим језицима, око 24% на њемачком, руском, француском, енглеском, и талијанском, док је мање било књига на чешком, пољском, бугарском, румунском, јеврејском, мађарском, турском, старогрчком, латинском, старословенском и есперанту.¹⁴

Читаоци и посјетиоци „Просвјетиних“ библиотека били су из свих слојева народа, равноправни без обзира на пол, вјеру, националну припадност,

⁹ *Двадесет и пет година рада Просвјете 1902–1927*. 2001. Просвјета: Сарајево. стр. 100.

¹⁰ Исто, стр. 92.

¹¹ Исто, стр. 93–98.

¹² Ђорђе Пејановић. 1957. Просвјетине књижнице. *Билтен друштва библиотекара и Народне библиотеке НБ БиХ*. Сарајево. III, 9–10, стр. 7–8.

¹³ Исто, стр. 9.

¹⁴ Исто, стр. 15.

сталез и слично. Највише је било ученика око 70%, затим приватних и државних намјештеника, па занатлија, радника, привредника, трговаца, слободне професије, домаћица и осталих занимања.¹⁵

„Просвјетиним“ књижницама управљали су мјесни одбори и повјереници „Просвјете“, а гдје њих није било, управа над њима је била повјерена одређеним друштвима или установама. Управа књижнице одређивала је мјесто гдје ће се формирати одређена књижница, постављала је библиотекара и одређивала вријеме када ће се и под којим условом књиге издавати на читање и водила бригу да се што више прочита књига. Вријеме издавања књига је обично било једанпут или двапут седмично, а ако су у питању веће библиотеке, као што су окружне или среске онда се издавање књига обављало сваки дан. Од читалаца се обично захтијевало да су чланови „Просвјете“ или управе књижнице, а читање је било бесплатно.

Управу над књижницама вршили су до 1930. године: одбори и повјереници „Просвјете“ њих 139, соколска друштва њих 11, школе, нарочито основне, њих 15, побратимства, њих 3, парохиска звања, њих 12, земљорадничке задруге, њих 5, војска њих 4, певачке дружине и касине, њих 3, занатлијска удружења, њих 4, српске и народне књижнице њих 34 и коло српских сестара њих 3.¹⁶

Организована мрежа „Просвјетиних“ јавних књижница основаних, прво широм Босне и Херцеговине, а касније и у свим бановинама широм Југославије, имала је велики значај за развој образовања младих и одраслих. Настојање Српске централне библиотеке да књиге достави у сваки дио српског простора знатно је утицало на развој образовања и стварања позитивних промјена код људи. Развијена је култура читања, која је у великој мјери смањила образовне и културне разлике између села и града и интелектуалаца и радника.

Поред организоване мреже јавних библиотека, Српска централна библиотека је рад на просвјетивању и образовању спроводила кроз различите активности као што су поклањање књига основним и средњим школама, друштвима и удружењима, управама, књижницама читаоницама и слично и радо се одазивала на помоћ око оснивања нових књижница, а све у складу са властитим могућностима. „Просвјетина“ централна библиотека је поклањајући књиге помагала сва друштва и удружења која су помоћу књига ширили писменост и његовали културне тековине у народу.

На основу статистичких података дознајемо да је „Просвјетина“ централна библиотека у периоду 1930/31. године поклонила укупно 4.508 књига у девет бановина (Вардарска, Врбаска, Дринска, Зетска, Приморска, Дунавска, Дравска, Савска, Моравска) и на подручје града Београда у вриједности од 78.744 динара.¹⁷

¹⁵ Исто, стр. 9.

¹⁶ Архив БиХ, „Просвјета“ ПКД-114, Просветине књижнице: управа књижница, стр.4.

¹⁷ Архив БиХ, „Просвјета“ ПКД 114, Поклони књига „Просвјетине“ централне библиотеке у 1930/31. години

У 324 различита друштва и удружења „Просвјетина“ централна библиотека је до 1930/31. године поклонила 13.038 комада књига у вриједности од 307.366,00 динара и то у: 68 Народних Књижница и читаоница 2.420 књига, 96 Соколских друштава и чета 4.719, 22 Основне школе 879, 11 Антикварних друштава 603, 39 Војних Читаоница и Амбуланта 1.028, 13 Омладинских друштава и клубова 921, 6 Српских општина и Парохијских Звања 347, 43 Градске Општине 609 и у 26 Разних других друштава и установа 1.512 књига.¹⁸

Остварујући овакав вид сарадње са различитим друштвима и удружењима широм Босне и Херцеговине, „Просвјетина“ централна библиотека је пружала максималну подршку развоју образовања и стицала прецизан увид о статусу и значају књиге у подизању врло ниског нивоа опште културе у Босни и Херцеговини.

Српска централна библиотека „Просвјета“, и данас у новом времену, својом организацијом и добрим пословањем пружа максималну подршку у развоју образовања. То нарочито долази до изражаја у послеријатном периоду. Њено сједиште је силом прилика, из Сарајева премјештено у Фочу. Великој пажњи Библиотека је посвећивала организовању културних манифестација, најчешће приликом обиљежавања значајних датума и празника српског народа, а све са циљем популарисања књиге и читања као и обогаћивања културног живота у општини. Веома често су организоване промоције књига познатих писаца, као што су Рајко Петров Ного, Ружица Комар, Војислав Максимовић, Сава Ђеклић, Мирослав Лазински и други, као и промоције издања познатих издавачких кућа. У галерији Библиотеке организоване су изложбе познатих сликара: Милића од Мачве, Драгана Караџића, Добрислава Мрдака, као и Ликовних колонија Пале и Вишеград. У оквиру Манифестације „Вишеградска стаза“ 1994. године „Просвјетина“ библиотека је организовала изложбу ратне периодике (око 60 листова) из Републике Српске. За најмлађе читаоце често су организоване представе луткарског позоришта, а за омладину забавни програми у љетној башти Библиотеке. У просторији Галерије Библиотеке редовно су излагали радове ученици „Просвјетине школе сликања“ из Србиња. „Просвјетина“ библиотека је била посебно активна у припремању и организовању „Србињских духовних свечаности“ које су основане на иницијативу Главног одбора „Просвјете“, а уз подршку општинских власти и свештеника Српске православне цркве. На основу ових културних активности, Библиотека је постала позната и изван своје уже средине.

Када сагледамо развој Српске централне библиотеке „Просвјета“ са довољне дистанце, пратећи друштвено економске прилике у којима је основана и у којима је дјеловала, можемо да закључимо да је то установа која је била културни, просвјетни и образовни центар и средиште научног рада у Босни и Херцеговини у двадесетом вијеку.

¹⁸ Исто.

Литература Монографске публикације

- Bašović, Ljubinka. 1986. *Biblioteke i bibliotekarstvo u Bosni i Hercegovini: 1918–1945*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Bašović, Ljubinka. 1977. *Biblioteka i bibliotekarstvo u Bosni i Hercegovini: 1945–1975*. Sarajevo: Svjetlost.
- Besarović, Risto. 1974. *Iz kulturnog života u Sarajevu pod austrougarskom upravom*. Sarajevo: Veselin Masleša,
- Двадесет година рада Просвете*. 1922. (уредио Васиљ Грђић). Сарајево: Просвета.
- Двадесет и пет година рада „Просвјете“: 1902–1927*. 2001. Сарајево: Просвјета.
- Klarić, Slavica. 2004. *Srpsko kulturno i prosvjetno društvo „Prosvjeta“: (1902–1949): sumarno-analitički inventar*. Sarajevo: Arhiv Bosne i Hercegovine.
- Максимовић, Војислав. 2010. *Хроника нове „Просвјете“: 1990–2010*. Пале: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“.
- Максимовић, Милена. 2007. *Ђорђе Пејановић: живот и дјело*. Пале: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“.
- Нешкових, Симо. 2004. *Васпитно-образовни рад и културни значај „Просвјете“: (1902–1941)*. Српско Сарајево: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“.
- Рапић, Митар. 1972. *Školstvo u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske okupacije (1878–1918)*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Пејановић, Ђорђе. 1920. *Кратка упутства за оснивање, уређење и руковање народних јавних књижница*. Сарајево: Друштво „Просвјета“. (Просветина библиотека; св. 6)
- Пејановић, Ђорђе. [1930.]. *Народне и јавне књижнице: кратка упутства за руковање и вођење*. 2. попуњено и прерађено изд. Сарајево: Издање аутора.
- Споменица о прослави десетогодишњице Просвјете*. 1912. Сарајево.
- Стотину година друштва „Просвјета“: 1902–2002 : зборник изабраних радова*. 2002. (приређивачи Сава Ђеклић, Милена Максимовић) Српско Сарајево: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“.

Прилози у периодици

- Klarić, Slavica. 1982. Arhivska građa „Prosvjetine“ biblioteke. *Bibliotekarstvo: godišnjak društva bibliotekara Bosne i Hercegovine*, Sarajevo. XXVIII, 3, str. 75–81.
- Максимовић, Милена. 1994. Српска централна библиотека „Просвјета“. *Календар Просвјета за 1994. и 1995. годину*. Србиње. стр. 465–466.
- Максимовић, Милена. 1998. Петогодишњица рада обновљене Српске централне библиотеке „Просвјета“. *Календар Просвјета за 1998. и 1999. годину*. Србиње. стр. 365–367.
- Pejanović, Đorđe. 1957. Prosvjetine knjižnice. *Bilten Društva bibliotekara i Narodne biblioteke BiH*. Sarajevo. III, 9–10, str. 1–18.

Pejanović, Đorđe. 1958. Pravilnik o unutrašnjem redu i uređenju „Prosvetine“ centralne biblioteke u Sarajevu. *Bilten Društva bibliotekara i Narodne biblioteke BiH*. Sarajevo. IV, 1–2, str. 57–77.

Ђоровић, Владимир. 1911. Српска централна библиотека у Сарајеву. *Босанска вила*. XXVI, 2, стр. 17–19.

Извори

Архив БиХ „Просвјета“ ПКД-114, Преписка „Просвјетине“ централне библиотеке.

Архив БиХ „Просвјета“ ПКД-115-116, Досијеа покретних књижница, похрањена азбучним редом (1918–1941).

Архив БиХ „Просвјета“ ПКД-117-122, Досијеа сталних књижница, похрањена азбучним редом (1918–1941).

Љетопис Српске централне библиотеке у Сарајеву, Одјељење специјалних збирки Националне и универзитетске библиотеке Босне и Херцеговине у Сарајеву, фасцикла 417.

Војана Ласица

THE IMPORTANCE OF THE CENTRAL SERBIAN LIBRARY „PROSVJETA“ FOR EDUCATION DEVELOPMENT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: Central Serbian Libray „Prosvjeta“ („Enlightenment“) played an important role in the cultural history of the Serbian people in Bosnia and Herzegovina. Throughout its existence, it encouraged and supported the development of both formal and informal education. This is evident in all the parts aspects of its work: the kind of literature the library compiled, the structure of its member and users, and its activities in the field of enlightenment, such as organizing alphabetic courses and providing primary books for all the course participants. The library initiated the first public library network, at first in Bosnia and Herzegovina, and later on in Yugoslavia. The library donated books to schools, non-government organizations, and various associations, and thus laid solid foundations for the development of education in Bosnia and Herzegovina.